

AFERA KAP

Mauro De Bonis

Činjenica da je najveću fabriku u Crnoj Gori kupila ruska firma na čijem čelu je kontroverzni novi bogataš izazvala je pravu lavinu tumačenja i nagađanja o stvarnoj pozadini te prodaje. Pomeranje tog piona je možda presudan potez u šahovskoj partiji za nezavisnost ove države na Jadranskom moru

---

1. *N*AJZAD JE CRNOGORSKOJ VLADI POŠLO ZA RUKOM DA PRODA KOMBINAT aluminiijuma Podgorica (skraćeno KAP), najveće industrijsko postrojenje u toj zemlji. Posle nadmetanja na tenderu čiji je tok bio najblaže rečeno sumnjiv, fabrika je, posredstvom čitavog niza „of šor“ kompanija, pripala ruskom gigantu iz ove industrijske grane, firmi Rusal, i to pošto su svi ostali ponuđači isпали iz igre. Novi vlasnici garantuju pre svega da će otplatiti pozamašne dugove KAP-a, ali će vrlo malo uložiti u razvoj, modernizaciju i rešavanje problema zagađivanja okoline.

Strani i domaći poverioci, koji već duže vremena upravljaju kombinatom, kao i francuska banka koja je bila savetnik crnogorske vlade u ovoj privatizaciji, zahvaljuju od sveg srca. Svi odreda su neraskidivo vezani za kompaniju Rusal, koja je i njihov dužnik i stoga su se zdušno založili da se upravo firma ruskog bogataša Deripaske domogne KAP-a. Sve se odvijalo uz blagoslov domaćih vlasti koje su Rusima dale i značajne olakšice, kao, na primer, električnu energiju po izuzetno niskoj ceni tokom prvih nekoliko godina proizvodnje.

Crnogorska socijaldemokratska opozicija, kao i ekonomski stručnjaci i ekolozi, podigli su pravu uzburu: njihovo zgražavanje su izazvale „olakšice“ koje je vlada odobrila, kao i to što se kompanija Rusal obavezala na tako mala ulaganja u poboljšanje proizvodnje kombinata i u mere za zaštitu životne sredine. Mnogi smatraju da novi vlasnici nemaju nikakvu dugoročnu strategiju razvoja ove fabrike, već da je njihov jedini cilj da maksimalno iskoriste i sasvim iscrpe prirodna bogatstva i sirovine u zemlji. „Ako se ovako nastavi“, upozorava crnogorski nedeljnik *Monitor*, „Crna Gora će doživeti sudbinu nekolicine afričkih zemalja koje su ustupile svoja postrojenja za preradu aluminiijuma, jef-

tinu električnu energiju i rudna nalazišta, a za uzvrat su dobile prljavu tehnologiju koja je zagađivala okolinu i iscrplila prirodne resurse.“¹

Na ovo tumačenje razloga koji su, milom ili silom, naveli najvećeg svetskog proizvođača aluminijuma da zagazi u crnogorski političko-poslovni mulj, nadovezuje se čitav niz drugih nagađanja, od jednostavne otplate dugova, preko potrebe kupca da, pošto je postao trn u oku Kremlja, kapital iznese iz Rusije, zatim preko povraćaja crnogorskog novca koji je nestao za vreme sankcija, pa sve do navodnog dogovora s poveriocima da će se KAP jednog dana vratiti u njihovo vlasništvo. Ni jedna od ovih pretpostavki nije za potcenjivanje. Ali je sasvim sigurno tačna tvrdnja jednog od direktora podgoričkog kombinata koji kaže: „Kad kupite KAP to je kao da ste kupili pola Crne Gore.“² Odnosno, ko kontroliše KAP, kontroliše i ovu balkansku zemlju. Da li će to biti Rusi ili zapadnjaci, videćemo. U svakom slučaju, to neće biti crnogorska vlada, koja je svesno izašla iz ove privatizacije kao poražena strana.

2. KAP je najveće industrijsko postrojenje u Crnoj Gori. Proizvodi 120 000 tona aluminijuma godišnje, a 2004. ostvario je ukupan promet od 192 miliona dolara, što znači da kombinat pokriva polovinu industrijske proizvodnje i 80% izvoza Crne Gore. Sa ovom fabrikom je povezan veliki lanac proizvodnje, od električne energije koju isporučuje Elektroprivreda do delatnosti koje obavlja luka Bar, od železnice do rudnika uglja i boksita. Pravi pravcati stožer domaće privrede, ali u prilično rđavom stanju. Protekle godine nisu bile lake za KAP, nagomilao je dugove u iznosu od preko 130 miliona evra, a i tehnološki je zaostao, te su ovom gigantu, koji je i najveći zagađivač životne sredine u zemlji, potrebni razvoj i modernizacija. Zapao je u nepodnošljivo stanje, što je primoralo crnogorsku vladu da pribegne privatizaciji tog industrijskog kompleksa i stoga raspiše tender za prodaju 65,4394% akcija koje su u njenom posedu.

U zvaničnom vladinom pozivu za učešće na tenderu navodi se pre svega da je za finansijskog savetnika u toj privatizaciji odabrana francuska banka Bnp Paribas, uopšte se ne pominju dugovi KAP-a, i samo se upozorava da će budući kupac morati da pokaže stručnost i sposobnost da ostvari razvoj kombinata i reši ekološke probleme koje njegov rad izaziva.³

Kao zainteresovani kupci na tender su se javile mnoge kompanije iz celog sveta: švajcarski Glencore i domaća Vectra, o kojima će biti reči u nastavku teksta, zatim Vedanta Resources iz Indije, grupe BAGR iz Nemačke, A – Tec iz Austrije, Ukio Banko Investicione Grupe iz Litvanije, kao i Sual i Rusal iz

¹ M. Tadić – Mijović, „U krugu porodice“, *Monitor*, 28. januar 2005.

² www.planetark.com/avantgo/dailynestory.cfm?newsid=27274.

³ www.kap.cg.yu/renderi/KAP%20Announcement%209.0804%20-final%20English.pdf

Rusije.⁴ Ali, samo će jedna ponuda opstati do kraja. Ponuda kompanije Rusal na čijem je čelu Oleg Deripaska, ruski bogataš koji je spreman da sebi natovari na vrat sve dugove KAP-a samo da bi svom faraonskom carstvu pridodao i taj dragoceni kamičak.

Ali kako to da je od toliko zainteresovanih kupaca naposletku ostao samo jedan, i to baš Rus? Odgovor je jednostavan: ta privatizacija je bila „obična farsa“.⁵ Već smo pomenuli nagomilane dugove crnogorskog kombinata, ali znate li ko su poverioci? Upravo kompanije koje smo pobrojali, Glencore i Vectra, kao i Standard Bank iz Londona. Te tri kompanije ne samo da već odavno upravljaju KAP-om, uzimaju dobit i ubiraju mesečne rate i kamate milionske vrednosti, već ih je vlada i ovlasila da sa potencijalnim ulagačima neposredno pregovaraju o otplati kredita KAP-a. Paradoksalno, ali tako su poverioci dobili ovlašćenje da pregovaraju sa samima sobom, ali i da neposredno odlučuju o sudbini kombinata u saradnji sa, da ne zaboravimo, Bnp Paribasom kao savetnikom. A tako je i bilo. I da li znate ko je dao najbolju ponudu za otplatu zaostalih dugova? Kompanija Rusal. A kome Rusal duguje ogromne svote novca? Bankama Glencore i Bnp Paribas, koje su i finansijski partneri (francuska Bnp Paribas je Glencoreu odobrila kredit u iznosu od 3 milijarde dolara)⁶ i britanskoj Standard Bank. Ali to nije sve: Rusal, Glencore i Standard Bank međusobno ostvaruju tesnu poslovnu saradnju, a već godinama su komitenti upravo Bnp Paribasa. Čini se da se time krug zatvara. Francuskoj banci je u interesu da KAP, preko Rusala, otplati dugove njenim partnerima/poveriocima. Tako da će sve tri strane, i švajcarska i crnogorska i engleska, moći ne samo da povrate svoj novac, nego će, takođe posredstvom Rusala, i sačuvati kontrolu nad crnogorskim gigantom za proizvodnju aluminijuma.

3. Uostalom, ni Rusalu baš ne cvetaju ruže. Ruski izvori tvrde da je to div na staklenim nogama. Deripaska, pošto je otkupio 25% akcija od svog ortaka, drugog ruskog basnoslovnog bogataša Abramoviča, više nema novca za nova ulaganja. Ima samo nagomilane dugove. Kompanija se, navodno, našla i na meti ruske finansijske službe pa postoji opasnost da njen vlasnik doživi sudbinu svog kolege i sugrađanina Hodorkovskog, koji je još uvek iza rešetaka.

Budući da kompanija Rusal nije izvoznik vlastitih proizvoda, za nju ne važe ruske poreske olakšice. Ona proizvodi za „of šor“ kompanije i odbija da prizna da li su te firme doista u njenom vlasništvu. Međutim, američki, švajcarski i irski pravosudni organi tvrde da je Deripaska osnovao čitav niz takvih

⁴ www.planetark.com/avantgo/dailynestory.cfm?newsid=27274.

⁵ M.Tadić – Mijović, „U krugu porodice“, *Monitor*, 28. januar 2005.

⁶ www.osservatoriobalcani.org/article/articleview/3739/1/47

firmi i registrovao ih po svim krajevima sveta.⁷ A preko nekoliko takvih firmi se i domogao KAP-a. To su: Salamon Enterprises (registrovana na Kipru) i Igl Kapital, koja poseduje 96% Rusalovih akcija, a nju je, opet, nasledila En+Grup limited (registrovana na ostrvu Džerzi) i preuzela njenu celokupnu imovinu, kao i sva prava i obaveze, uključujući i one iz ugovora o kupovini KAP-a, potpisanog sa crnogorskom vladom.⁸ Navedene kompanije su u poslednjem trenutku zamenile Rusal i moraće da plate, pored 100 miliona evra za otplatu dugova, još 48,5 miliona koliko iznosi osnovna cena kombinata, zatim 55 miliona za ulaganja u razvoj i modernizaciju postrojenja i 22 miliona za otklanjanje posledica zagađenja okoline. I na kraju, dodatnih 27 miliona evra namenjenih neposredno crnogorskoj vladi.

Ove sume su utvrđene u neposrednim pregovorima sa Rusalom i već po sebi svedoče o tome koliko se malo vodilo računa o dobrim namerama crnogorske vlade pri prodaji podgoričkog kombinata. I ne samo to, nego je crnogorska vlada, na nagovor Francuske banke kao svog savetnika, tokom pregovora odobrila ruskom kupcu olakšicu koja je od ključnog značaja. Naime, KAP, a samim tim i njegov novi vlasnik, tokom prvih pet godina rada, dobijaće električnu energiju po neverovatno niskoj ceni. Tako bi Crna Gora, koja struju uvozi iz susednih zemalja po ceni od 3,5 centa za kilovat-čas, istu tu struju prodavala najvećem potrošaču u zemlji po ceni od 2,5 centa za kilovat-čas. Stručnjaci procenjuju da bi tako čist gubitak iznosio oko 61 milion dolara godišnje. Uzaludne su kritike analitičara i stručnjaka, koji su uvereni da će ta subvencija zemlju vrlo brzo dovesti u tešku ekonomsku krizu. „Tu olakšicu koju je dobio KAP moraće svi da plaćaju“ – izjavio je Jan Braun iz Evropske agencije za obnovu – „i biće to najveći trošak za celu Crnu Goru.“⁹ Ovim negodovanjima se pridružila i Socijaldemokratska partija, čiji su predlog da se pri izboru kupca prednost da kompaniji koja bi isporučivala i električnu energiju, vlada i francuski savetnici glatko odbili. Bnp Paribas, u pismu kojim oštro odbacuje taj predlog, bez dlake na jeziku objašnjava da će biti izabran onaj ponuđač kome će poći za rukom da ostvari veću dobit od ostalih, budući da će koristiti jevtinu električnu energiju i da neće morati mnogo da ulaže u ekološku zaštitu. Potom i sasvim jasno precizira: „Treba uzeti u obzir one ponude kojima se predviđa sigurna otplata dugova najvećim poveriocima.“¹⁰

Učesnici u ovoj igri gotovo da i ne kriju karte. To važi i za suočavanje s problemom zagađenja životne sredine. KAP je najveći izvor zagađenja u Crnoj

⁷ www.russiajournal.com/news/cnews-article.shtml?nd=47724

⁸ [www.pcnen.com/vijesti/index.php\)a=show&vid=11253](http://www.pcnen.com/vijesti/index.php?a=show&vid=11253)

⁹ www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr3/bcr3_200506_558deng.txt

¹⁰ www.osservatoriobalcani.org/article/articleview/3739/1/47/

Gori. Nalazi se nedaleko od Podgorice, u plodnoj Zetskoj dolini, nadomak Skadarskog jezera, a bez odgovarajućih mera kontrole i prilagođavanja postrojenja, postoji velika opasnost da otpadne materije iz kombinata još više zagađe navedene predele i čitavu zemlju. Prema procenama stručnjaka i ekologa, za zaštitu životne sredine trebalo bi izdvojiti 50-100 miliona evra. To je znatno više od 22 miliona evra koliko će novi vlasnik KAP-a morati da uloži u te mere. O visini te sume dogovorili su se Rusal, vlada Crne Gore i Bnp Paribas, ali ona neće biti dovoljna za punu zaštitu zdravlja Crnogoraca.

Ukratko, malo novca za ulaganje u razvoj, puno novca za otplatu dugova i dodatna svota ne zna se tačno za šta. Tu mislimo na onih 27 miliona evra koji će biti uplaćeni neposredno crnogorskoj vladi, prema ličnom dogovoru premijera Đukanovića i vlasnika Rusala.

Na konferenciji za štampu održanoj 13. aprila ove godine, Đukanović je i lično obavestio javnost o svrsi tog novca, pošto ta suma, na predlog ruske strane, nije unesena u ugovor o kupovini KAP-a: „Crnoj Gori će biti uplaćena dodatna suma od 27 miliona dolara“ – izjavio je crnogorski premijer i objasnio: „Postoje razlozi zbog kojih naš strateški partner ne želi da ta svota uđe u prodajnu cenu KAP-a, ali nas prvenstveno zanima da dobijemo taj novac.“ Stvarno, ko zna kakvi su razlozi nagnali Deripasku da crnogorskoj vladi podari takav poklon. Osim toga, ko će kontrolisati kako će vlada trošiti taj novac i kako će tu stavku uneti u državni budžet? „Da li će taj novac poslužiti za Đukanovićevu predizbornu kampanju uoči izbora iduće godine? A šta je za uzvrat Đukanović obećao Deripaski?“ – pita se Nebojša Medojević, čelnik Grupe za promjene: „Možda će ta donacija Deripaski doneti crnogorski pasoš i bezbedno utočište od ruskih pravosudnih organa koji preispituju neke od njegovih delatnosti?“¹¹ Budućnost će pokazati.

Čini se da su neosnovana strahovanja onih koji su smatrali da je dolazak Rusala u Podgoricu „trojanski konj“ ruskog kapitala i vlasti u „osvajanju“ Crne Gore. Po svoj prilici ta balkanska zemlja nije osuđena da postane ko zna koji po redu satelit Ruske federacije. Moskovski bogataš Deripaska je ionako prezadužen upravo kod onih koji već upravljaju KAP-om. Oni će odlučivati o svemu, a ako nezavisnost Crne Gore zbilja i jeste u opasnosti, čini se da glavna pretnja dolazi sa Zapada, a ne sa Istoka.

Prevela Mirela Radosavljević

¹¹ N. Medojević, Privatization of the State, Djukanovic accepted illegal gift from Russian oligarch, Press Statement, Podgorica, 27. april 2005.